

1600

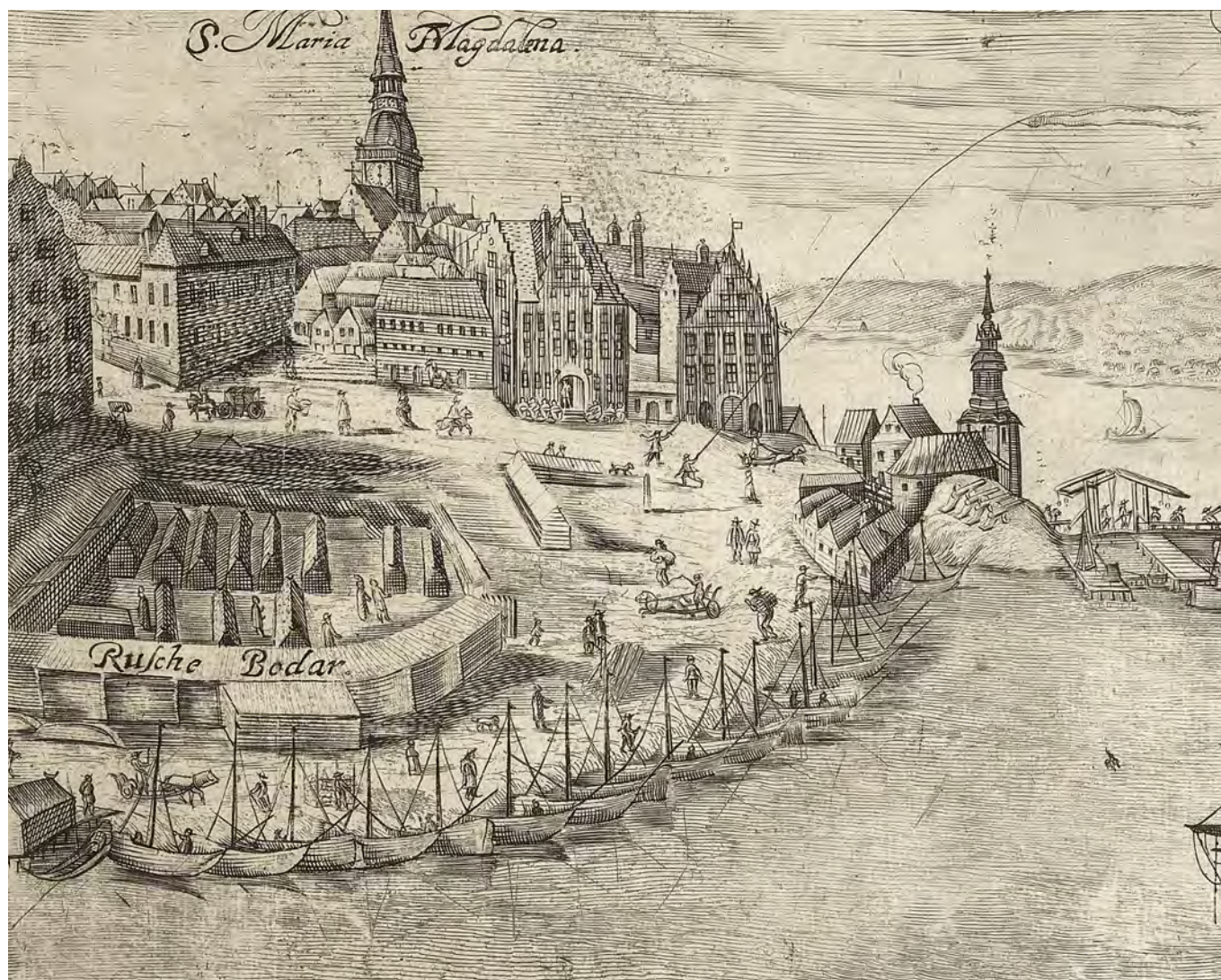

Faint handwritten text in the bottom left corner, possibly a title or description of the map.

Utsnitt av Stockholms äldsta kända karta visar staden och malmarna före 1600-talets regleringsarbeten. Klara kyrka syns tydligt. Lägg märke till hur högt upp vattenlinjen gick vid den här tiden. Foto: Stockholms stadsarkiv.

När Sverige gick med i Trettioåriga kriget i början av 1600-talet ledde det till stora förändringar i Stockholm. Staden utvecklades mycket snabbt inom olika områden och skulle snart bli det svenska stormaktsväldets huvudstad.

Text: Claes Ellehag

Detalj från stick som visar Södermalmstorg med Södersluss ur Wolfgang Hartmanns välkända vy av Stockholm från öster år 1650. Kungliga biblioteket.

Under 1600-talet var Stockholm inne i en av sina största förändringsfaser någonsin och var tidvis en enda stor byggnadsplats. I stadens räkenskapsböcker under decennierna kring seklets mitt vimlar det av räkningar från de »team« av gatuläggare som försåg gatorna med stenläggning enligt utländsk förebild.

Även om de kungliga arkitekterna ritade en rad hus så var det mesta som byggdes de ritkunniga mur- och byggmästarnas verk. Många av dessa hade inkallats eller sökt sig till Stockholm för de goda arbetstillfällenas skull.

Stadens befolkning mer än tredubblades under den här tiden. Bebyggelsen på malmarna – Norrmalm, Södermalm;

Kungsholmen och Ladugårdslandet, dagens Östermalm – expanderade kraftigt. En stor del av de nya stockholmarna var båtsmän, soldater och de många hantverkare som var i kronans tjänst.

De styrande ville gärna visa upp en representativ huvudstad och beslöt att reglera alla Stockholms gator efter renässansens regelbundna stadsplaner

i rutnätsform. De stora nya gatorna var Skeppsbron, Regeringsgatan, Götgatan, Hornsgatan och Hantverkargatan. Nya torgplatser var Norrmalmstorg, (i dag Gustav Adolfs torg), Södermalmstorg, Blasieholmstorg och Östermalmstorg. Nu blev det fart på stenhusbyggandet, delvis på grund av att både staden och kungamakten krävde att borgarna byggde stenhus på den tomtmark de förvärvade till stadens »prydna och sirat« som det hette.

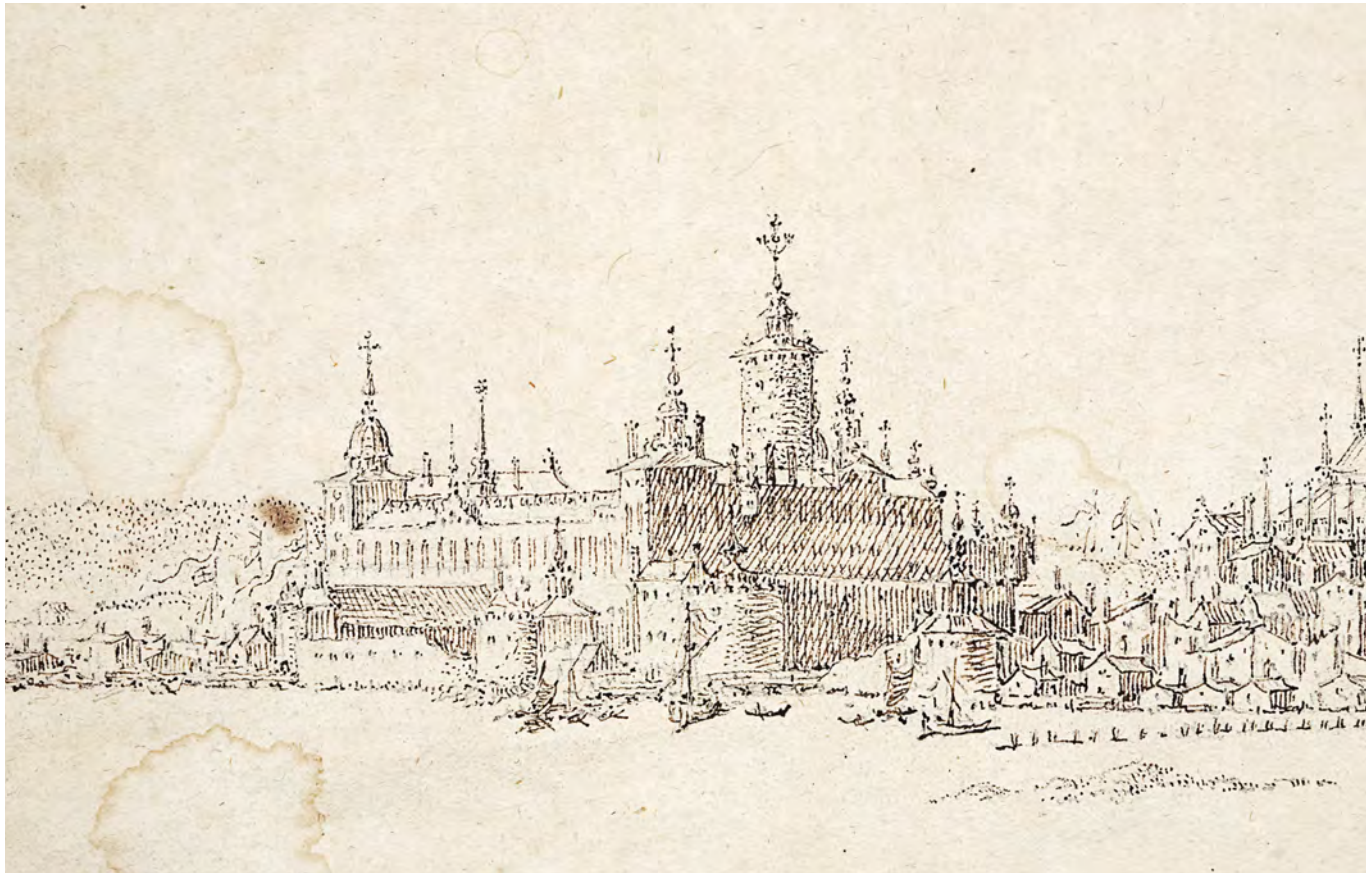
Kontinentala förebilder

Utvecklingen leddes av adelsmännen som byggde sig ståtliga stadspalats efter kontinental förebilder. För att

stimulera denna utveckling donerade kungamakten tomtmark, särskilt på Gråmunkeholmen som därefter kallades Riddarholmen. De nya kyrkor som byggdes var centralkyrkor efter italiensk-nederländska förebilder som Katarina kyrka, Amiralitetskyrkan, (i dag Hedvig Eleonora) och Kungsholms kyrka. Men församlingarna hade dålig ekonomi och de sistnämnda kyrkorna fullbordades först långt senare. Sedan seklets mitt var tanken att grundligt modernisera slottet Tre Kronor, men krigen kom emellan. Slottets romerskinfluerade nordlänga stod dock färdig innan den stora slottsbranden år 1697.

Kungsholms kyrka grundlagd år 1673, är en ypperlig representant för stormaktstidens byggnad. Ambitionerna var stora men ekonomin medförde att bygget avbröts. Först i början av 1800-talet restes kupolen till detta barockarkitekter M. Sphillers främsta verk. Foto: Claes Ellehag.

Slottet Tre kronor. Detalj ur en nyfunnen panoramabild över Stockholm från omkring år 1635. Av en okänd konstnär. Foto: Johan Stigholt. SSM.